

Old Sillevoold

heemkundige vereniging

najaar 2001

ISSN: 1569-1365

Bestuur:

Eric Kunst:	Voorzitter
André Tangelder:	Secretaris
Ben Harbers:	Penningmeester
Anja Arendsen	
Bernard Dorrestijn	
Theo Koolenbrander	
Pieter Muijsers	

Secretariaat:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstraat 5
7064 GH Silvolde
tel : 0315-32 75 90
email: a.tangelder@hccnet.nl

Penningmeester:

Ben Harbers
Thorbeckestraat 11
7064 HC Silvolde
bankrekening: 3591.84.375 Rabobank Silvolde
Girorekening: 7623162
t.n.v. Penningmeester Old Sillevold

Leden redactie:

G. Beekema, B. Dorrestijn, B. Harbers, E. Kunst,
H. Starink, W. Veenhuizen.

Lidmaatschap: contributie bedraagt € 11,50 per jaar

losse nummers verenigingsblad € 2,25 per stuk

INTERNET: <http://www.oldsillevold.nl>

Jaargang 4, nummer 7

Voorwoord.

De zomer is voorbij, avonden worden weer langer en de mensen ontdekken opnieuw dat er in de huiskamer best een gezellige sfeer hangt. Een natuurlijk gevolg als het buiten minder aangenaam wordt.

Velen bezoeken weer regelmatig de Openbare Bibliotheek Silvolde/Terborg om er boeken te lenen. Mocht u, om wat voor reden dan ook, daar nog niet geweest zijn, dan raad ik u aan er binnenkort toch eens een kijkje te gaan nemen: u zult daar een prachtige, mooi ingerichte, vitrine zien staan van en over "Old Sillevold".

Dit mag u niet missen!

In 1984 schreef Bernard Dorrestijn in het contactorgaan ADW een artikel met als titel "De gemeente Wisch in vogelvlucht". Met het oog op de naderende gemeentelijke herindeling waarbij Wisch wel eens niet geheel zelfstandig zou kunnen blijven, vond de reactie het een aardig idee om dit artikel in deze uitgave op te nemen; natuurlijk met toestemming van de schrijver.

Kijk ook even aandachtig bij de mededelingen.

Veel leesplezier bij dit 7^e nummer van ons verenigingsblad; hetzij in de huiskamer of toch nog even buiten in de warme najaarszon.

De redactie.

Mededelingen:

28 november 2001, lezing bij "Herberg Jan" door de Oudheidkundige Vereniging Gendringen over de opgravingen in "het Hooge Veld" bij de Bonte Brug.

20 februari 2002, jaarvergadering met lezing over een nog te bepalen onderwerp.

27 maart en 24 april 2002 soosavonden.

26 juni 2002 zomeravond-evenement.

Meester Peter van Middelhoven alias Piere de Champs/ Pieter de Schamps?

door Frans Winkels te Tiel

In het eerste deel van het prachtige boek 'Met het oog op Silvolde' vermeldt Kolks op blz. 50 en 51:

- dat Henrici omstreeks 1640 tot koster-schoolmeester in Silvolde is benoemd;
- dat Henrici in december 1668 ervan wordt beschuldigd op 14 december 1668 de kerkdeur te hebben laten openstaan waardoor er geld is ontvreemd uit de armenpaal of kist;het gerucht gaat dat Henrici deze diefstal heeft gepleegd;
- dat Henrici daarop (december 1668) is 'ontset' (geschorst) en een andere schoolmeester is 'gesurrogeert' (Henrici's functie waarneemt);
- dat Henrici in 1669 als schoolmeester heeft bedankt;
- dat Henrici (in 1669) is opgevolgd door Peter van Middelhoven;
- dat Peter van Middelhoven slechts kort in Silvolde heeft gestaan; vanaf 1 februari 1672 was hij schoolmeester in Gendringen.

Zonder bronvermelding-iets dat we niet gewend zijn van deze eminente historicus- beweert Kolks dus t.a.v. Peter van Middelhoven:

- dat hij benoemd werd tot koster-schoolmeester te Silvolde in 1669 en
- als koster-schoolmeester werkzaam was in Gendringen vanaf 1 februari 1672.

Als de door ons te bespreken bron voldoende bewijs bevat voor de uitspraak dat Peter van Middelhoven dezelfde persoon is als Piere de Champs/Pieter de Schamps dan vergroot dat onze kennis van de geschiedenis van het Silvoldse onderwijs weer enigszins.

De eerste jaargang van 'Bijdragen en Mededelingen Gelre' (1898) bevat een artikel van de hand van H.de Jager met als titel 'Bijzonderheden uit de kerkeradsacta der Hervormde Gemeente te Borculo, van 1666-1721'.

Uit dit artikel vermelden wij de voor de Silvoldse geschiedenis relevante gegevens.Deze geven ons tevens een aardige kijk op de wijze waarop in die tijd een koster-schoolmeester benoemd werd (p.259-261).

- In Borculo waren er in 1668 twee scholen, de 'Latijnse' en de 'Duitse'. De 'Duitse school' was de school voor de 'gewone' kinderen.
- Het recht van benoeming van de schoolmeester (collatierrecht) bezat de Heer van Borculo (die ook Heer van Wisch was).
- De benoeming door de Heer van Borculo gebeurde (meestal) op voordracht van de kerkeraad.
- Op 11 juni 1668 overleed de meester van de Duitse school, D.Hermannus Bannink.

Over de procedure die gevolgd is om te komen tot een opvolger van Bannink worden we uitvoerig ingelicht door het kerkeradsverslag van 16 juli 1668.

a. 'De kerkeradet heeft nodig geacht weder uit te sien na een bequaem schoolmeester, in denwelken gevonden mochten worden dese navolgende qualiteiten: ten 1e bequaemheit om in de Latijnse ende Duitse (Nederlandse) tale de jonkheit te onderwijzen; ten 2e een goede handt om te schrijven; ten 3e ervarentheit in de rekenkonst; ten 4e sodanige kennis van de musijk, om in de gemeente Davids psalmen wel te kunnen voor-singen'.

b. 'Tot welken einde de predicant Umbgrove sijn gr.Gn. heeft begroet (de predikant gaat bij de Heer van Borculo op bezoek), met versoek, dat indien eenige personen het gemelte schoolampt mochten comen versoeken, sijn hooggemelte gr.Gn. doch niet en wilde precipiteren met de collatie tot nadeel van de gemeente (de Heer van Borculo wordt verzocht niet zonder voordracht van de kerkeraad iemand te benoemen.). 't Welk sijn gr.Gn. volkomelijc heeft geavoyeert,

daerbij voegende dat de predicant met alle mogelijke neerstigheid ende redelijken yver na een bequaem schoolmeester soude omhooren ende aen hem presenteren (ter benoeming voordragen).'

c. 'Ende alhoewel sich verscheiden supplianten (sollicitanten) hebben vertoont, soo en heeft men nochtans geenen gevonden, in denwelken alle de boven gestelde qualiteiten gesamentlijk wierden gevonden.'

d. 'Eindelijk is ons van verscheidene predicanten en lofwaerdige mannen in de beste forme gerecommandeert **de schoolmeester van Silvolde, met name Piere de Champs,**

niet alleen vanwege zijn stichtelijk leven en bequaemheit om de kinderen te onderwijzen, maer ook voornamelijk van wegen zijn goede handt in 't schrijven: alleen hem ontbrekende de kennis van de Latijnsche tale'.

e. 'Sijn gr.Gn.(de Heer van Borculo), gesien hebbende des voorn.schoolmeesters seer goede handt in 't schrijven, ook mede gehoort hebbende dat hij bequaem was om de jonkheit in de Franse tale te onderwijzen, heeft sulken genoeg in hem genomen, dat zijn Gn. seide: dien persoon moeten wij hier promoveren'.

f. 'P.de Schamps in qualiteit als suppliant tot ons gekomen zijnde, heeft men hem met voorlesen en voorsingen vóór ende na den middag in den publiken godsdienst een proeve laten doen, 'twelke met tamelijk vergenoeginge geschiet zijnde, soo heeft de kerkeracet na den namiddaegspredicatie den voorseiden meester op 't choor genomen en hem ter proeve aldaer ettelijke psalmen Davids doen singen, waerin de predicant ende kerkeracet sulken genoeg geschept hebben, dat se hem tot schoolmeester alhier beroepen hebben'.

g. 'Dit gedaen zijnde, heeft de predicant Umbgrove met een ouderlink ende burgemeester den voorseiden schoolmeester gepresenteert (ter benoeming voorgedragen) aen zijn gr.Gn., dewelke aen hem de collatie heeft gegeven, gelijk ook bij 't beroep van de oude schoolmeesters voor desen geschiet'.

De nieuwe schoolmeester werd in 1670 'van die van Gendrongen tot haren schoolmeester en koster beroepen' en hij vertrok derwaarts.

Het lijkt er verdacht veel op dat Peter van Middelhoven en Piere de Champs/Pieter de Schamps een en dezelfde persoon zijn:

- Silvoldse schoolmeester voor juli 1668;
- Van 1668 tot 1670 schoolmeester te Borculo;
- vertrokken naar Gendringen in 1670;
- (zijn goede hand van schrijven);enz.

Als Peter van Middelhoven en Piere de Champs/Pieter de Schamps een en dezelfde persoon zijn, dan betekent dat voor de Silvoldse geschiedenis:

1. dat Peter van Middelhoven (alias de Champs/Schamps en wellicht ook Van de Velde genoemd) schoolmeester was

in Silvolde in een periode die eindigde begin juli 1668;

2. dat, gezien Henrici tussen 1640/1642-1669 schoolmeester was te Silvolde, Peter van Middelhoven of zijn assistent of zijn vervanger (bij langdurige ziekte of 'anderszins') is geweest;

3. dat Peter van Middelhoven de problemen met Henrici in december 1668 niet heeft meegemaakt; hij zat toen al enige maanden in Borculo.

4. dat Peter van Middelhoven ook niet Henrici's opvolger in 1669 kan zijn geweest.

5. dat Peter van Middelhoven in 1670 van Borculo naar Gendringen vertrok.

6. dat Peter van Middelhoven op 22-11-1671 vanuit Gendringen zijn handtekening onder het Silvoldse koopcontract zette.

(Met het oog op Silvolde, blz.51).

◆ KOOP GOEDKOOP. ◆

EEN GREEP UIT DIVERSE ARTIKELEN.

Beste Koffie per $\frac{1}{2}$ pond	9 ^{cent}	Gele Zeep,	per pond	8 ^{cent}
Pannekoekmeel, bij 5 pond		Soda,	per 5 pond	10
	per pond	Chloor,	groot pak	4
Aardappelmeel	per pak	Azijn,	per Literfl.	10
Maizena	per pak	Azijn essence,	per fl.	10
Pudding, div. smaken		Prima Lucifers	per pak	5
	4 pakjes voor	Bus Appelstroop,	1 K.G.	30
Bessensap, per fleschje	13	Pruimen,	per pond	13
Puddingsaus, div. sm., p. fl.	13	Peren,	" "	24
Chocolade Hagelslag p. ons	6	Pinda Kaas,	per pot	15
Heerlijke Koekjes, p. $\frac{1}{2}$ pd.	12 ⁵	Limonade Gazeuse, p. gr. fl.		14
Prima Slaolie, per flesch	55	Limonade Siroop, div. sm.		38

Wol, Sajet, Kousen en Sokken, zeer concurrerend, bij
JOH. SEINHORST - SILVOLDE.

het jaar 1939

De gemeente Wisch in vogelvlucht

Door B.J. Dorrestijn

De gemeente Wisch behoort tot de gemeenten met nogal opmerkelijke verschillen tussen de samenstellende delen; dit wat betreft het landschap als ook wat betreft volksaard, taal en godsdienst. In deze bijdrage willen we een vluchtige poging doen deze verschillen van een historische verklaring te voorzien.

Het is eigenlijk opmerkelijk dat de gemeente Wisch die begrenzing heeft die ze heeft. In het westen maakt de Oude IJsselvallei een duidelijke scheiding tussen een klein westelijk deel en een vele malen groter oostelijk gedeelte.

Een stroomdal van een rivier is meestal niet meer dan alleen een landschappelijk gegeven. Voor wat betreft de bevolking aan beide oevers heeft zo'n waterloop veelal een sterke verbindende functie. In oude tijden heeft de Oude IJssel in onze streken echter wel als een scheidende factor gefunctioneerd. Het moeilijkste te bestuderen en beschrijven is de oudste bewoningsgeschiedenis.

In het verleden waren we er heel snel mee klaar door vast te stellen dat de Franken ten westen van de Oude IJssel woonden en de Saksen ten oosten.

In 'Mensch en land in de Middeleeuwen' doet Slicher van Bath ons uit de doeken dat dit een te eenvoudige voorstelling van zaken is. Toch heeft de loop der historie wel een aantal sporen nagelaten daar aan de Oude IJssel.

In de eerste plaats valt het optreden der Romeinen te noemen. Het is niet duidelijk in hoeverre deze er in geslaagd zijn in de Liemers een onbewoonde landstreek te creëren; toch zal deze politiek wel enige gevolgen gehad hebben. Gedurende vele eeuwen heeft er weinig vermenging van de bevolkingen aan beide zijden der Oude IJssel plaats gehad. Hoewel dus niet eenvoudig aan te wijzen menen we te mogen stellen dat we toch wel met twee verschillende volksaarden van doen hebben in het Oude IJsselgebied.

Vervolgens hebben een aantal andere processen deze verschillen belangrijk versterkt. In de eerste plaats willen we noemen de kerstening van onze streken in de achtste en de negende eeuw.

Hierbij valt een vroege zendingsrijver vanuit Utrecht en een jongere vanuit Münster te constateren. De invloed van Utrecht reikt daarbij tot aan of iets ten oosten van de Oude IJssel. Daar komt dan ook de grens tussen de beide bisdommen te liggen; een grens die zal blijven functioneren tot de oprichting van het bisdom Deventer in 1559. De oude bisdomgrens liep tussen Terborg en Silvolde; Terborg behoorde tot Utrecht, Silvolde tot Münster.

Het is niet verwonderlijk dat de politieke ontwikkeling zich bij de zojuist genoemde landschappelijke, volkenkundige en kerkelijke aansloot. Wanneer we ons dan tot het gebied van onze gemeente beperken dienen we in de eerste plaats de kleine ten westen van de Oude IJssel gelegen Heerlijkheid Wisch te noemen. Het betreft hier het gebied van het tegenwoordige Terborg en De Heuven. Hoogstwaarschijnlijk lag dit oude Wisch ingeklemd tussen twee armen van de rivier. De oostelijke loop heeft in dat geval heel dicht bij de huidige Doetinchemseweg gelegen; reden waarom 'de Dyke' (tegenwoordige Hoofdstraat van Terborg) bij de oude heerlijkheid hoorde.

Bij het verhaal van de oude heerlijkheid behoort dat van eerste Huis Wisch op De Heuven en het tweede thans nog bestaande te Terborg.

De kerspelen Silvolde en Varsseveld behoorden tot het vele malen groter en aanzienlijker Graafschap Lohn, dat zich van Stadlohn en Sudlohn tot aan de Oude IJssel uitstreekte. Eerst toen een Van Wisch in 1315 het richterampt over de kerspelen Silvolde en Varsseveld verwierf begon het grotere Wisch zich af te tekenen. Vanaf ongeveer 1330 functioneert dan de Heerlijkheid Wisch met de oppervlakte gelijk aan onze tegenwoordige gemeente.

Groot Wisch had al zo'n twee eeuw bestaan toen de Reformatie zich hier aandiende. Men zou kunnen veronderstellen dat deze dan ook wel eenzelfde verloop zou hebben in de heerlijkheid.

Dit is echter niet het geval.

Terwijl Varsseveld bijna geheel gereformeerd wordt is dit voor wat Terborg en Silvolde betreft slechts voor ongeveer éénderde zo. De grote trouw van de Terborgse en Silvoldse bevolking aan de oude kerk vond zijn oorzaak in de steun vanuit het Graafschap Bergh.

Terwijl Silvolde als dochterkerk van Varsseveld de moeder in het verleden steeds trouw gevolgd was begon er zich nu een verwijdering tussen dochter en moeder af te tekenen. Hoewel Silvolde een tweeslachtige positie inneemt valt toch wel te stellen dat Wisch tot op de dag van vandaag door een vrij duidelijke scheidslijn in twee delen uiteen valt. Bij deze lijn (lijnen) sluiten logischerwijze een aantal taalgrenzen aan. Daar zijn de deskundigen op dat gebied het toch wel over eens; dit terwijl ze elkaar toch heus niet altijd maar naar de mond praten.

We zouden ook de ontwikkeling van de stad, dorpen en buurschappen in onze vogelvlucht willen opnemen. De jongste en duidelijkste geschiedenis heeft Terborg. Terborg is een vestiging bij de 'Nije Borch' van de heren Van Wisch op een dermate moerassige bodem dat zonder die eerste aanzet niet makkelijk ontstaan zou zijn. Door de aanwezigheid van het Huis Wisch en door de verwerving van stadsrechten in 1419 werd het het bestuurscentrum van de heerlijkheid.

De ontstaansgeschiedenis van Varsseveld en Silvolde ligt in het grijze verleden en is dan ook veel moeilijker te achterhalen en beschrijven. De nederzettingen ter plekke kunnen het gevolg zijn van de aanwezigheid van voldoende hoog gelegen bouwgrond; dit versterkt door een belangrijke hof en kerspelkerk. In grootte zijn het vroegere Varsseveld en Silvolde het beste te vergelijken met de kernen van onze tegenwoordige buurschappen.

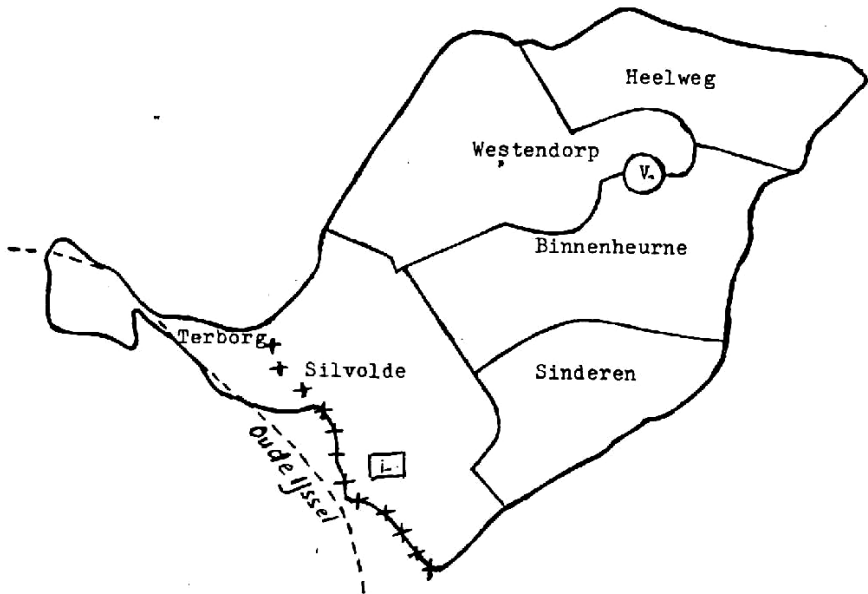
De buurschappen beslaan het grootste deel van de gemeente; het is dus de hoogste tijd er even naar te strijken. De woorden boer en buur hebben een grote verwantschap met elkaar. De boeren/buren vormen met elkaar een naoberschap en een buurschap. Momenteel zijn naoberschap en buurschap twee geheel van elkaar gescheiden begrippen. Het is me niet duidelijk welke de jongste of de oudste is en of de één misschien uit de ander voortgesproten. De naoberschap is een verhaal apart en kunnen we op dit moment gevoeglijk laten rusten.

De verspreide bewoning van de buurschappen is zeer oud en kan wel van ongeveer gelijke tijd stammen als die van onze dorpen. De ontwikkeling van buurschappen is nogal verschillend geweest.

Slicher van Bath zegt ondermeer dat de gerechtigden op de esgrond een buurschap kunnen vormen, maar ook de markegenoten. In andere gevallen vormt de oppervlakte van de mark een buurschap. Bij ons zijn er geen duidelijk aanwijzingen in de een of andere richting.

Vanaf ongeveer 1600 treffen we bij het bestuur vrij vastomlijnde buurschappen aan. Binnen de buurschappen is er weer een onderverdeling in rotten. Och, de heren Van Wisch hadden hun heerlijkheid ook wel zonder die indelingen kunnen besturen, maar het was toch wel makkelijk zo'n indeling op menselijke maat. Die indeling kwam goed van pas bij de administratie van de door de onderdanen te verrichten herendiensten, o.a. de hand- en spandiensten ten behoeve van het begaanbaar houden der wegen.

De naamgeving van de buurschappen was geen enkel probleem. De goegemeente heeft immers van Adam af altijd al namen gegeven aan mensen, dieren, akkers, buurschappen, dorpen, steden, landen. Bij de invoering van de buurschapbenamingen in de administratie hoefden men alleen maar in te vullen wat het volk al lang zei. Het gebied daar in het noordoosten waar de oude Heelweg van Zelhem en Halle (Heelweg?) naar Aalten over de zandruggen loopt heette natuurlijk altijd al **Heelweg**. De streek in het zuidoosten van de heerlijkheid in de omgeving van het Huis Sinderen werd natuurlijk altijd al **Sinderen** genoemd. Het deed daarbij niet terzake of de daaronder ressorterende boerderijen het eigendom van Sinderen waren; voor een deel was dit wel het geval, voor een ander deel niet. Sinderen is zelfs grensoverschrijdend; tot op de dag van vandaag heet het aanpalende Gendringse grondgebied eveneens Sinderen. Volgens de verpondingsadministratie van 1647 beslaat het dorp slechts de oude kern rondom de kerk. De boerderijen Reussink en Bettekamp worden al tot de **Binnenheurne** gerekend Het Giezenveld en het Molenveld (de boerderijen Hiddink en Hofs inclusief) worden bij Westendorp ingedeeld. De namen Binnenheurne en Westendorp zijn vast ook al heel oud; de vraag is; hoe oud?

Groot Wisch met oude indeling.

De kruisjes duiden de vermoedelijke loop van de rechterarm van de Oude IJssel aan. Bewesten deze lijn lag het oorspronkelijke Wisch. Na de totstandkoming van Groot Wisch bleef die lijn de grens tussen de bisdommen Utrecht en Münster vormen.

Aangenomen wordt dat een **punt** of **hoek** wel **Heurne** genoemd werd. De naam Westendorp is veel moeilijker dan ze lijkt. Er zijn verschillende mogelijkheden. De namen Westendorp voor een boerderij in IJzerlo en Oostendorp voor een Sinderense geven al aan dat enkele gebouwen bij elkaar soms de naam dorp kregen. Ten westen of ten oosten van wat ze lagen is niet erg duidelijk. Misschien dat het Oostendorp op Sinderen wel zo genoemd is in verband met de ligging ten oosten van (oriëntatie) het Nottelbos. Zo kan de oorsprong van het Westendorp gezocht moeten worden in de aanwezigheid van 'dorp' (drobbel huizen) ten westen van b.v. Varsseveld.

Helaas is in het tegenwoordige centrum of buitengebied van Westendorp geen akker- of boerderij- naam meer voor handen die aan zo'n oud dorpje herinnert. Toch lijkt me deze verklaring aannemelijker dan die van: Westendorp is een buurschap ten westen van het dorp Varsseveld. In mijn stoutste ogenblikken komt de gedachte wel eens bij me op dat Westendorp en Varsseveld oorspronkelijk hetzelfde 'dorp' aanduidden. De kern zou dan 'Varsseveld' zijn gaan heten en het buitengebied 'Westendorp'. Dit alles dan gezien vanaf de Aaltense watertoren. (Men gelieve dit niet verder te vertellen).

Bij Terborg en Silvolde verschilt de situatie ten opzichte van Varsseveld en de buurschappen aanmerkelijk. Hier worden stad en schependom meestal in een adem genoemd. Het schependom Terborg omvat een smalle strook ten noorden van de stad en de omgeving van het eerste Huis Wisch, de zogenaamde Hoven of Heuven. Vanouds stonden er vijf vorse bouwhoven; vier van Bergh en één van Wisch. De heer Bosman te Warm vertelde me eens dat de heer Van Wisch op een kwade dag al z'n vijf boerderijen op de Heuven aan de heer Van Bergh verdobbeld had. De heer Van Bergh zou toen de Smachtstede maar aan Wisch gelaten hebben. Het archief van het Huis Bergh kan het verhaal bevestigen of ontkennen. Als tegenwoordige besturen de Heuven maar niet weer opnieuw verdobbelen!

Alles wat dan nog rest van de heerlijkheid wordt Silvolde genoemd. Een kleine uitzondering hierop vormt de kleine Heerlijkheid Lichtenberg. Uit de aan Anholt leenroerige hoeve Enekinck, die achtereenvolgens aan een Lichtgenberg, een Van Wely en een Van Wisch heeft toebehoord, ontstaat, waarschijnlijk dankzij laatstgenoemde, deze heerlijkheid als een enclave in de Heerlijkheid Wisch.

De boven omschreven indeling blijft ongewijzigd tot in de Franse Tijd. Van 1811 tot 1818 bestaan er twee gemeenten; één omvattende Terborg en Silvolde, de andere omvattende Varsseveld en de buurschappen. Vanaf 1818 gelden de oude grenzen weer. Bij de opzet van het kadaster hanteert men de zojuist genoemde tweedeling; reden waarom de gemeente Wisch, wat het kadaster betreft, nog steeds uit de gemeenten Wisch en Varsseveld bestaat. De landmeters hadden de opdracht zich bij de indeling in secties zoveel mogelijk aan oude begrenzingsen te houden. Men is daar maar gedeeltelijk in geslaagd. Het oostelijke gedeelte van

de Binnenheurne brengt men bij Varsseveld onder en het westelijk deel van de Heelweg bij Het Lanker. Bij de opzet van de Bevolkingsregisters in 1826 houdt men zich weer precies aan de oude indeling van o.a. de verponding. Het buitengebied van Silvolde gaat men op de duur indelen in Voorbroek, Silvoldse Buurt en Kroezenhoek. De Lichtenberg rekent men tot Silvolde en in 1900 worden het Voorbroek en de omgeving van de tegenwoordige Doetinchemseweg en Silvoldseweg van Silvolde naar Terborg overgeheveld.

Ook in Wisch is de tijd niet stil blijven staan. De woonkernen Terborg, Silvolde en Varsseveld ondergingen de nodige uitbreidingen en de bestuurlijke administratie diende zich hierbij aan te passen; het bestuur speelde ook zelf een actieve rol in die hele ontwikkeling, althans in de laatste tijd. De uitbreiding van woonkernen in de buurschappen ging vooral uit van de plaatselijke bevolking. Met name Westendorp, Sinderen en Heelweg kregen echte woonkernen. Doordat deze buurschappen nogal ver van het dorp verwijderd lagen werden ze reeds in de vorige eeuw met scholen begiftigd. De vestiging van deze scholen stimuleerde weer de verdere ontwikkeling der buurschappen. Een buurschap als Binnenheurne miste al deze ontwikkelingen vanwege de ligging ten opzichte van het dorp. Terwijl Westendorp, Sinderen en Heelweg actieve Belangenverenigingen en andere verenigingen hebben ontbrak en ontbreekt dit alles in Binnenheurne. Vanaf 1922 komt de naam Binnenheurne niet meer voor in de Bevolkingsregisters van Wisch. Gemeente en P.T.T. rekenen de oostzijde van Binnenheurne tot Varsseveld en de westzijde tot Sinderen, dat nu tot aan de Terborgseweg, en dus aan Westendorp, reikt. Sommige mensen uit de oude Binnenheurne wonen nu in Sinderen en zijn lid van Varssevelts Belang. Ten noorden van Varsseveld heeft Westendorp zich teruggetrokken tot de omgeving van de Buulsdiek.

Een aparte ontwikkeling ontstond bij de Bonte Brug over de A Strang nabij Uift. Door de komst van de gereformeerde kerk in 1887 en een christelijke school in 1891 ontstond hier langzamerhand een nieuwe buurschap zonder buitengebied. In tegenstelling tot de kerkdorpen in de gemeente Gendringen behoren slechts een klein aantal bewoners van de Bonte Brug tot de kerk die boven de buurschap uittorent.

Miene daerne zit in de putte en hef gin vleis of butte.

Uit de Achterhoekse Spreukenkalender

Dat antwoord gaf soms een vrijgezel, wanneer men hem vroeg, of hij al een meisje op het oog had. Het meisje was nog niet geboren.

In juni werden vroeger heel wat huwelijk gesloten, maar daar ging natuurlijk heel wat aan vooraf. de jongeman moest eerst een vrouw zoeken en had hij iemand op het oog, dan legde hij op die boerderij een bezoek af. Soms met een smoesje. Hij moest 'anpiepen', de pijp aansteken en lucifers waren er toen nog niet. Was hij welkom dan kreeg hij ook pannenkoeken te eten. Het meisje had natuurlijk ook een stem in het kapittel en Bernard Weenink vertelde daar altijd een aardig verhaaltje over. Bij een bepaald meisje kwamen eens drie vrijers tegelijk en het meisje wist niet wie ze nemen zou. ze besloot ze op de proef te stellen. wie het beste de pannenkoeken in de pan kon 'ummesmieten' zou het worden. De eerste smeed de pannenkoek naar boven, dwars over de 'haalboom' en ving hem heel handig weer op. De tweede smeed de pannenkoek zo hoog de lucht in, dat hij het meisje nog even over het ondereinde van de rug kon aaien. Dat ging ook allemaal goed. De derde kende geen kunstjes. Hij legde de pannenkoek voorzichtig om op de schaal. "I'j zolt het wezzen" zei het meisje. "De andern gooit mi'j 't vet oet de panne en i'j holt 't bi'j mekare." Zo kreeg hij verkering met het meisje.

Pannekoeken bakken. (uit een kookboek van 1932)

1. Ze kunnen dik en dun gebakken worden.
2. Met gist en zonder gist.
3. Met eieren en zonder eieren.
4. Van boekweittenmeel of tarwemeel of van beide de helft.
5. Van rauwe aardappelen.

Bak schijfjes spek uit in de koekenpan of smelt reusel of boter. Laat het niet te warm worden. Roer het beslag telkens voor het bakken even door. Leg het beslag midden in de pan en draai de pan zoolang...

VAN SELVOLDE NAAR SILVOLDE

door H.L.J. Kolks

Het lijkt slechts een kleine stap. Niet meer dan een letter op een hele plaatsnaam. Van Selvolde naar Silvolde en met die ene letter verschil wordt een tijdsbestek van pakweg zeven en een halve eeuw overbrugd. Selvolde is de oudst voorkomende vorm van het woord, waarmee in 1188 de hof benoemd wordt, waaruit later dorp (en parochie) Silvolde groeien.

De naam Silvolde staat eigenlijk pas sedert het begin van de 20ste eeuw vast, hoewel zelfs in de jaren twintig van de vorige eeuw nog andere schrijfwijzen voorkomen.

Toch zijn er tussen Selvolde en Silvolde in de loop der tussenliggende eeuwen talloze varianten vastgelegd. Eigenlijk ook geen wonder, want men schreef op, wat men hoorde, wat men dacht te horen of wat men dacht dat hoorde. Een trits van Spielereien? Het is wel iets meer. Eeuwenlang was het geschrevene een weerslag van het gesproken woord. Een uniform geschreven Nederlandse taal moest nog uitgevonden en voorgeschreven worden. Het 'hooghaarlemmerdijks' was nog onbekend. In Oost-Nederland heersten sterke Westfaalse invloeden om maar te zwijgen van Rijnlandse invloed. Vele door de heren van Wisch (met name Limburg-Stirum en Nassau-Siegen) aangetrokken ambtenaren kwamen uit hun Duitse stamgebieden en mengden de uitspraak zoals deze hier door inheemsen gebezigd wordt met hun taalgebruik tot een mixture, die nu enige verwondering wekt.

Enige lijn is er toch wel te ontdekken in de menigvuldige oude schrijfwijzen van de dorpsnaam Silvolde. Opvallend daarbij is, dat de oudste schrijfvorm met de lettergreep 'sel' alleen voorkomt tot het midden van de 13de eeuw. Daarna wordt het frequent 'sil'. Het heeft er de schijn van dat ook de oude betekenis van het woord 'seli' verloren is gegaan.

De lettergreep 'sel' komt enkele eeuwen later nog een paar keer voor ondermeer in 1595 in het woord Selwolde, maar dan zo geschreven door een 'Hollander' die de verrichtingen van het Staatse leger in een brief aan de Staten Generaal meldt.

De lettergreep 'sel' komt in 1701 nog eens voor, maar weer door een vreemde genoteerd. Namelijk bij de inschrijving van Andreas Loderus, de zoon van de Silvolde predikant, als student aan de universiteit van Duisburg. In de schrijfwijze van de plaatsnaam wordt dan nog een fout gemaakt, want Loderus heet afkomstig uit "Zelvordio Gelrus," dus een Geldersman uit Silvolde. Het gebruik van de letter 'r' in plaats van een 'l' komt nergens anders voor.

In 1620 is in de acta van de Provinciale Synode in Zutphen nog eens sprake van Selfwolden, maar ook daar was onder de predikanten sprake van veel Duitse invloeden. De lichtung, die de Reformatie in deze streken vestigde, was vaak afkomstig uit Duitse landen of had daar de geestelijke opleiding genoten. De kerkrekening van Silvolde uit 1767 geeft nog een keer Sellevolde en dan komt de sel-variant niet meer voor. Onder de vele varianten, die later voorkomen valt nog op, dat in de 16de en 17de eeuw de lettergreep 'sijl' het vaak wint van het eerder gebruikte 'sil'. Maar ook dat lijkt meer op een deftig neerschrijven van een wat plat klinkend 'sil'.

Een stevige lijst met varianten kan aantonen, hoe verschillend met de plaatsnaam Silvolde is omgesprongen. De lijst met 46 verschillende schrijfvormen van de dorpsnaam is niet compleet maar veel andere vormen zullen wel niet meer boven water komen. Het kan ook nauwelijks, want het thema waarop gevarieerd kon worden bestaat maar uit 8 letters.

Om de lijst enigszins overzichtelijk en leesbaar te houden worden wel jaren vermeld, waarin de genoemde schrijfwijze voorkomt, maar de bronnen waarin deze vormen staan zijn niet vermeld.

1. Selvolde, 1188

2. Selvelden, 1190
3. Siluualde, 1197
4. Selfwalden, 1199
5. Sylvolden, 1212
6. Silfwalde, 1215
7. Silfwolde, 1217
8. Silvolden, 1220, 1243, 1274, 1429, 1479, 1603
9. Selvolde, 1246
10. Silvolde, 1259 (voor het eerst duikt de huidige schrijfwijze van de dorpsnaam in geschreven bronnen op)
11. Ziluolden, 1294, 1553
12. Zilvolden, 1367, 1402, 1800
13. Zyluolden, 1370, 1484
14. Zylvolden, 1421
15. Sijlvolden, 1379, 1457, 1621, 1669
16. Silvolt, 1469, 1621
17. Sylvolde, 1379, 1570
18. Silvolden, 1476
19. Seillevoelde, 1517
20. Sylfolden, 1521
21. Sijlvolde, 1527, 1529, 1772
22. Siluolden, 1553
23. Zillevolden, 1560
24. Selwolden, 1595
25. Silfolden, 1612
26. Selfwolden, 1620
27. Sillevoldt, 1620
28. Sillvolden, 1633
29. Silwolden, 1638
30. Sijellwolden, 1643
31. Sylwolden, 1640
32. Sijllwolden, 1640
33. Sillevolden, 1672, 1690
34. Sylvolt, 1651
35. Sijllevolde, 1646
36. Sijllevolden, 1657
37. Sijlevolden, 1696
38. Sijlewolden, 1696
39. Selvordium, 1701
40. Sijelvolden, 1707
41. Sillewald, 1730
42. Silvold, 1726
43. Sellevold, 1767
44. Sillevold, 1768, 1796, 1836
45. Sillevolde, 1783, 1836
46. Zilvolde, 1800, 1865

ELECTRO?

Voor aanleg, reparatie en apparaten.
Vraagt prijs bij
LEO JANSEN, Silvolde.
PHILIPS' RADIO-CENTRALE.

L. J. REIJRINK,
MOLENAAR
SILVOLDE.

—
||
—
HANDEL IN
Granen, Meel
en alle soorten
Mengvoeders.

Foei, foei, wat een hitte.

Gauw een groot glas

Heineken's
Bier.

Café J. A. Verheijen,
Terborgsche weg,
Telef. 534.

Prima Jenever en
Brandewijn.

Charmeuse Onderjurken
geborduurd m/r pas
reclameprijs 89 cent

Zware interl. Directoires
wit en gekleurd
nu slechts 49 cent

Zware zijden Onderjurken
rose - zalm - bleu
Reclameprijs 78 cent

2 interl. Damescamisoles
nu slechts 78 cent.

Interlock Nachtponnen nu slechts f 1,35

DAMES! Heeft U al eens kennis gemaakt met de bekende

„WALA" CORSETTEN".

In diverse modellen voorradig. Modellenboek ter inzage.

Komt U eens kijken, 't verplicht U tot niets.

Aanbevelend, **G. H. LIMPERS.**

Huismoeders, vraagt steeds Nederlandsch fabrikaat

De heemkundige vereniging "Old Sillevold"
dankt onderstaande bedrijven en organisaties
voor hun financiële ondersteuning.

INSTROMET

JAARTSVELD'S WEGENBOUWBEDRIJF

LOVINK TERBORG

RABOBANK GAANDEREN - SILVOLDE

HECOSYS COMPUTERS

AUTOBEDRIJF MAZDA TE KAAT

WINKELHORST LEDERMODE

NOTARISKANTOOR MUIJSERS

BOUWBEDRIJF LANKVELD

SUPER DE BOER

AUTOMOBIELBEDRIJF TEN HAVE

HANS VAN DEN HURK WOONMODE